

Süleyman Nazîf'in çoğu İstanbul'da basılmış olan eserleri şunlardır: *Gizli Figanlar* (şiir, Kahire 1906), *Firâk-ı Irâk* (manzum-mensur karışık, 1918), *Malta Gece-leri* (şiir, 1924), *Bahriyelilere Mektup* (Cenevre 1897; Kahire 1908), *Ma'lûmu İ'lâm* (Paris 1897; Kahire 1908), *Elcezure Mektupları* (Cenevre 1897; Kahire 1906), *Boş Herif* (1910), *İki İttifakın Tarihçesi* (1914), *Batarya ile Ateş** (1917; yeni harflerle 1969, 1978), *Mektuplar* (1916), *Âsî-tâne-i Târîhte: Galiçya* (İstanbul 1919; yeni harflerle 1971), *Mehmed Âkif* (İstanbul 1919, 1924; yeni harflerle 1971), *Hitâbe* (1920), *Tarihin Yılan Hikâyesi* (1922), *Lutfî Fikri Bey'e Cevap* (1922), *Nâmık Kemal* (1922), *Çal Çoban Çal* (1923), *Nâsırüddin Şah ve Bâbiler* (1923), *Hazret-i İsa'ya Açık Mektup* (1924), *Çalınmış Ülke* (1924), *Âbide-i Şühedâ* (1925), *İki Dost* (1925), *Fuzûlî* (1926), *İmana Tasallut-Şapka Meselesi* (1926), *Kâfir Hakikat* (1926), *Yıkılan Müessese* (1927). Ayrıca Victor Hugo'nun *Bir Mektubu* (Bursa 1908), *Lübnan Kasrının Sahibesi* (İstanbul 1926, P. Benoit'dan) adlı tercümeleleriyle *Külliyât-ı Zîyâ Paşa* (1924) derlemesi bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ruşen Eşref [Ünaydın], *Diyyorlar ki*, İstanbul 1334, s. 111-133; İbrahim Alâettin [Gövsâ], *Süleyman Nazîf*, İstanbul 1933; İbnülemin, *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1118-1136; Şükrü Kurgan, *Süleyman Nazîf: Hayatı, Sanatı, Eserleri*, İstanbul 1955; Hilmi Yücebaş, *Süleyman Nazîf'ten Hatıralar*, İstanbul 1957; Sami N. Özerdim, *Süleyman Nazîf*, Ankara 1958; Mehmet Kaplan, *Şiir Tahlilleri I: Tanzimattan Cumhuriyete Kadar*, İstanbul 1969, s. 120-123; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, Ankara 1969, s. 213-235; Kenan Akyüz, *Batı Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi*, Ankara 1970, s. 387-394; Şevket Beysanoğlu, *Doğumunun 100. Yılında Süleyman Nazîf (Hayatı, San'atı, Eserlerinden Seçmeler)*, Ankara 1970; a.mlf., *Diyyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları*, Ankara 1997, II, 189-227; İsmet Bınark - Necmettin Sefercioğlu, *Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü Münasebetiyle Süleyman Nazîf Bibliyografyası*, Ankara 1970; M. Türker Acaroğlu, *Açıklamalı Süleyman Nazîf Kaynakçası*, Ankara 1987; Şuayb Karakaş, *Süleyman Nazîf*, Ankara 1988; İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, İstanbul 2006, s. 115-120; Beşir Ayvazoğlu, *1924-Bir Fotoğrafın Uzun Hikâyesi*, İstanbul 2006, tür.yer.; Alim Yıldız, "Süleyman Nazîf'e Göre İran Edebiyatının Edebiyatımıza Tesiri", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VIII/1, Sivas 2004, s. 159-201; Muhammet Gür, "Süleyman Nazîf", *TDEA*, VIII, 66-69.

MUHAMMET GÜR

SÜLEYMAN NEDVÎ

(bk. NEDVÎ, Seyyid Süleyman).

SÜLEYMAN PAŞA

(ö. 758/1357 [?])

Osmanlı şehzadesi,
Orhan Bey'in büyük oğlu.

Doğum tarihi kesin şekilde bilinmemekle birlikte herhangi bir kaynağa dayanılmaksızın genellikle 716 (1316) yılı üzerinde durulur. Mekece vakfiyesinden hareketle onun bu tarihte (1324) şahitlik edebilecek yaşta bulunması doğumunu 1310'dan daha erken bir tarihe çeker. Osmanlı tarihinde Rumeli fâtihî diye bilinmekte olup geleneğe göre Gelibolu yarımadasına çıkarak ilk fetih hareketini başlatan şehzadedir. Annesinin Nilüfer Hatun olduğu literatürde yaygın biçimde benimsenmişse de bu husus şüphelidir. Nilüfer Hatun'un Bursa'nın alınışından sonra Orhan Bey'in hanımları arasına katılmış olması daha kuvvetli bir ihtimaldir (*DİA*, XXXIII, 124). Annesi muhtemelen, 724 (1324) tarihli Mekece vakfiyesinde adı geçen ve Orhan Bey'in amcasının kızı olduğu anlaşılan Akbaşlı (Gündüz Bey ?) kızı Efdenze'dir (Efendi / Eftende / Efendize / Efendizâde). Nitekim Süleyman Paşa'nın kızlarından birinin de aynı adı taşıması bu hususta önemli bir ipucudur. Süleyman Paşa'nın adının geçtiği ilk çağdaş kaynak da yine bu vakfiyedir. Burada adı şahitler arasında Süleyman b. Orhan olarak kayıtlıdır. Paşa lakabına ise ilk Osmanlı tarihi diye kabul edilen Ahmedî'nin eserinde rastlanmıştır. Süleyman Paşa'nın amcası Alâeddin Paşa örneği dışında daha sonra herhangi bir hânedan mensubunun kullanmadığı, yüksek askerî idarecilere verildiği bilinen bu unvan onun kardeşleri arasında en büyük şehzade olmasıyla ilgili olabilir.

Hayatının ilk yılları hakkında çağdaş kaynaklara yansıyan hiçbir bilgi yoktur. Adı, dönemin Bizans kaynağı olan Kantakuzenos'un ve Gregoras'ın eserlerinde ilk defa 749 (1348) yılı olayları vesilesiyle geçer. Onun vefatından elli yıl sonra yazılmış olan ilk Osmanlı kaynağı Ahmedî ile 100 yıl sonra kaleme alınmış Enverî'nin verdiği bilgiler ve XV. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Âşıkpaşazâde, Neşrî, Oruç Bey, Rûhî, anonim Osmanlı tarihleri hemen hemen birbirinin benzeri bilgileri tekrarlayarak hakkında bugüne ulaşan menkıbelerle örülü bir olaylar silsilesinin temelini oluşturmuştur. Söz konusu kaynaklar onun ilk defa Gerede'ye hâkim olduğu (Gerede'yi ele geçiren Candaroğlu Süleyman Bey'e karıştırılmıştır), ardından İznik'in alın-

masında (1331) rol oynadığı, özellikle İzmit'in fethinden (1337) sonra bu bölgedeki bazı yerlerin (Taraklı – Yenice, Göynük, Mudurnu) kendisinin timarı olduğu üzerinde durulur. Osmanlı tarihçisi Oruç Bey, Koca-ili kesiminde Konuralp, Akçakoca gibi meşhur serhad beylerinin vefatıyla onların vilâyetlerinin Süleyman'a sancak yoluyla verildiğini yazar (*Oruç Beğ Tarihi*, s. 18). Bu bilgiler doğrulanamasa da babasının özellikle 1329'da Bizans imparatoruyla yaptığı Pelekanon savaşında bulunması ihtimali yüksek olan Süleyman Paşa'nın İznik ve İzmit fetihlerinde yine Orhan Bey'in yanında yer almış olması kuvvetle muhtemeldir.

Süleyman Bey'in adı Osmanlı kaynaklarında ikinci defa Karesi ilinin Osmanlılar'a ilhakı vesilesiyle geçer. Orhan Bey, 1337 yazına kadar Marmara sahillerinde bazı yerleri ele geçirerek Trakya'ya yönelik bir sefer yapmış, 1348'den itibaren Karesi topraklarında kontrolü tam olarak sağlamıştı. Süleyman Paşa'nın bu bölgeye intikalinin söz konusu olaylar sırasında olduğu ve ona babası tarafından Karesi ilinin idareciliğinin verildiği anlaşılmaktadır. Süleyman Paşa bu arada Kapıdağ, Edincik, Lapseki'yi ele geçirmiş olmalıdır. Böylece Bursa-Lapseki yolu Rumeli'ye geçiş güzergâhı haline gelecektir. Bu arada Enverî'nin naklettiği hikâyeye göre Süleyman Paşa Edincik, Biga ve Lapseki'yi zaptetmiş, denizde Gelibolu tekfurunu Andronikos Asan'ın (Esen Tekfur) oğullarından birini esir almış, müslüman olup Melik Bey adını alan bu kişi vasıtasıyla Gelibolu yarımadasına geçmek için gerekli keşfi yapmıştır (*Fatih Devri Kaynaklarından Düsturname-i Enverî*, s. 23). Enverî, Süleyman Paşa'nın Melik Bey vasıtasıyla Lapseki'de hazırlanan gemilerle karşı yakaya geçtiğinden söz ederek bundan sonraki hadiseleri karıştırır. Ayrıca Süleyman Paşa oğlu Melik Nâsir'ın Melik Bey ile birlikte bindikleri geminin batmasıyla öldüklerini, Süleyman Paşa'nın tekrar Gelibolu'ya gazâyâ çıktığını, 3000 kişiyle Kemer'den hareket edip kıyadaki limandan Bolayır'a uzanan bir vadi olan Kozludere'ye çıktığını, Gelibolu yakınlarında galip geldiğini, bu sırada Gazi Umur Bey ile de görüşüğünü nakleder. Verdiği bilgilerle Âşıkpaşazâde, Neşrî geleneğini takip eden diğer kaynaklardan önemli ölçüde ayrılırsa da bu mâlûmatı doğru bir zemine yerleştirmek gerekir. Söz konusu olaylar muhtemelen 1352'den sonraki gelişmelere dayanmaktadır. Zira Kemer'den Bolayır'ın fethi için hareket ettiğinde Gelibolu Valisi Andronikos Asan'ın anlaşmaz-

lığa düştüğü kardeşlerinden birinin Süleyman Paşa'ya katıldığı tesbit edilmiştir (DİA, XXXIII, 379). Bu kişi Akçaburgaz'ı almış, Gelibolu'nun fethinden sonra bir deniz seferinde boğulmuştur.

Osmanlı tarihçilerince genel kabul gören Âşıkpaşazâde, Neşrî, Oruç Bey kaynaklı anlatıma göre ise Karesi ili beyi olan Süleyman Paşa, Karesi ümerâsından Ece Bey ve Gazi Fâzîlî teklifleri üzerine önce keşfe göndermiş, bunlar Çimbi Hisarı civarında birini ele geçirip Süleyman Paşa'ya getirmişler, bu kişi vasıtasıyla kalenin zayıf yeri tesbit edilmiş ve Çimbi ele geçirilmiştir. Burada da fetihler için yardımcı olan kişinin Enverî'de adı geçen Asan'ın kardeşi olduğu açıktır. Ardından Akçalıman alınıp gemiler yakılmış, Çimbi'deki limanda bulunan gemilerle 2000 asker Anadolu'dan getirilmiş, Aya Şilonya, Odkök-lük (Balabancık) ve Eksamiye zaptedilmiştir. Ardından Bolayır merkezli faaliyetler başlamış, zor durumda kalan Gelibolu tek-furu şehri Osmanlılar'a teslim etmek zorunda kalmıştır (Âşıkpaşazâde, s. 122-126; Neşrî, I, 171-187). Ancak bu anlatılanlar bazı genel gelişme noktaları bakımından doğru olmasına rağmen ayrıntılar ve kronoloji bakımından birçok problemi barındırmaktadır.

Süleyman Paşa'nın Gelibolu yarımada-sına geçişi ve burada tutunmasıyla ilgili kesin bilgiler, bizzat olayların içinde bulunan Bizans imparatoru tarihçi Kantakuzenos tarafından kaleme alınan kronikte yer alır. Buna göre Kantakuzenos, ikinci iç savaş döneminde (1341-1347) yaptığı mücadeleler sırasında Türk beyleriyle ittifak kurarak onlardan askerî destek almıştı. En yakın müttefiki Aydın Beyi Gazi Umur Bey idi. Ayrıca Bursa bölgesinde hâkimiyetini genişleten, Karesi iline kadar sokulan Orhan Bey ile de irtibat kurdu (1345). Nite-

kim 1346'da kızı Theodora'yı onunla evlendirdi ve ittifakını daha da kuvvetlendirdi. Sırp Çarı Stefan Duşan'ın Serez ve Selânik'i hedef alması yüzünden ona karşı ko-yabilmek için damadından askerî yardım istedi. Orhan Bey de oğlu Süleyman idaresinde 10.000 kişilik atlı birliği yolladı (749/1348). Süleyman karşı yakaya geçtiyse de Kavala'dan (Christoupolis) ileri gitmedi, Teselya bölgesini yağmaladı ve geri döndü. Bu hadise, Süleyman'ın Osmanlı kuvvetle-riyle Rumeli harekâtına başlamasının ilk adımını teşkil edecektir. Aslında Osmanlı birlikleri daha önce de Trakya'ya geçmişlerdi, ancak bu defaki geçiş Süleyman Paşa'nın liderliğinde 1348-1354 yılları arasında kalıcı sonuçlar verecekti.

Süleyman Paşa'nın Rumeli yakasına ikinci geçişi yine Kantakuzenos'un isteğiyle oldu. Bu sırada Kantakuzenos, Selânik meselesiyle meşguldü ve burayı yeniden kontrol altına alabilmek için Orhan Bey'den yardım talebinde bulundu. Bu defa Süleyman Paşa büyük bir kuvvetle (20.000 atlı ?) karşı yakaya geçtiyse de bunlar Anadolu'da baş gösteren mesele dolayısıyla Orhan Bey tarafından geri çağırıldı (751/1350). Kantakuzenos bu durum karşısında çok zorlandı, ancak Struma ırmağı ağzındaki yirmi iki gemilik bir Türk korsan filosunun yardımıyla Selânik'e girebildi. Süleyman Paşa'nın geri dönme sebebi hakkında bilgi yoktur; fakat bunun Orhan Bey'in Orta Anadolu beylikleriyle olan münasebetlerindeki gerginlikten kaynaklanma ihtimali yüksektir. Süleyman Paşa'nın 753'teki (1352) üçüncü geçişi diğerlerinden daha farklı oldu. Kantakuzenos'un rakibi V. İoannes Palaiologos, Bulgar ve Sırlar'dan destek olarak Kantakuzenos'un oğlu Mathiaos'a (Mattheos / Mateos) ait topraklara girip Edirne'yi kuşattı. 10.000-12.000 atlıyla yardıma gelen Süleyman Paşa, Edir-

ne'nin kurtarılmasında rol oynadığı gibi Sırp-Bulgar birliklerini 1352 kışında Meriç ırmağı kıyısında Empithion'da büyük bozguna uğrattı. Bu olay Osmanlı kaynaklarında farklı şekillerde yankı bulmuştur. Hatta bu vesileyle Edirne'nin Süleyman Paşa tarafından fethedildiği belirtilmiştir. Muhtemelen bu savaş Osmanlı kaynaklarında yanlış bir tarihe ertelenerek Sırp Sındığı adıyla anılmıştır. Süleyman Paşa ise bu vesileyle Edirne'ye gelip Kantakuzenos ile görüşmüş, bir bakıma Edirne'ye ilk ayak basan Osmanlı beyi de o olmuştur.

Bu sefer sırasında Süleyman Paşa'nın birliklerinin Gelibolu yarımadasındaki birçok yeri ele geçirdiği bilinmektedir. Bunlardan biri de Tzympe (Çinbi, Çimbi) hisarıydı ve burası bir Osmanlı askerî üssü haline gelmişti. Savaş sona erince Süleyman Paşa geçici olarak kendilerine tahsis edilen Tzympe'den çıkmadı. Burayı bir fetih hakkı gibi görüyordu. Kantakuzenos burayı boşaltması için 10.000 altın ödemeyi teklif etti, konuyu damadı Orhan Bey'e götürdü, ancak Osmanlılar işi yavaştan alarak pazarlığı uzattılar. Tam bu sırada 2 Mart 1354'te Gelibolu kıyılarını tahrip eden büyük bir deprem vuku buldu. Pek çok kale yıkıldı, halk şehirleri terkettti. Süleyman Paşa haberi Biga dolayında iken aldı ve hemen Gelibolu yakasına geçti, şehre hâkim oldu; ayrıca Anadolu'dan Karesi ilinden birçok gönüllüyü aileleriyle birlikte getirtti, bu harap olmuş şehirlere yerleştirdi, Gelibolu'yu yeniden tamir ettirdi. Osmanlı kaynakları bu göç olayı konusunda doğru bilgiler verir. Onlara göre burada sistemli bir yerleşme siyaseti uygulandı, bölgedeki kale halkının bir bölümü Karesi iline sürülürken Karesi ilinden konar göçer Türkmenler Gelibolu'ya iskân edildi. İmparator Kantakuzenos bu durumdan çok rahatsız oldu, hatta Orhan Bey ile bir buluşma planladı, fakat Orhan Bey hastalığını ileri sürerek buluşmaya gelmeyince büyük bir ümitsizliğe kapıldı. Daha önceki tazminatı dört katına çıkarıp yaptığı 40.000 altın teklifi de kabul görmedi. Süleyman Paşa, bundan sonra Bolayır merkezli gazâ faaliyetlerini Trakya'nın Marmara sahillerine ve Meriç vadisine doğru yaydı. Malkara, Keşan ve Tekirdağ'a yönelik akın faaliyetleri başladı. Bu arada 1354'te Anadolu'daydı ve Ankara'yı ele geçirmişti. Ardından yeniden Rumeli kesimine yöneldi. Onun Tekirdağ, İpsala ve Vize'yi fethettiği belirtilirse de bu muhtemelen adı geçen bölgelere karşı giriştiği sert akınlar dolayısıyla oluşan bir kanaattir. Onun, 1356'da taht iddiası olarak harekete ge-

Süleyman Paşa'nın İznik'te inşa ettirdiği medrese

çen ve İstanbul'a yürüyen Kantakuzenos'un oğlu Mathaios'a yardım eden Osmanlı birlikleri içinde yer alıp almadığı konusunda kesin bilgi yoktur. Küçük kardeşi Halil'in esareti sebebiyle ortaya çıkan kriz sırasında (1357) Gelibolu'yu boşaltma tekliflerine şiddetle direndi. 1358'de Orhan Bey bu mesele dolayısıyla V. İoannes ile anlaşma yaptığında ise artık hayatta bulunmuyordu.

Süleyman Paşa'nın ölümü, Osmanlı kaynaklarında Bolayır ile Seydigazi arasında avlanırken atının ayağının bir çukura takılması sebebiyle düşmesinin bir sonucu olarak gösterilir. Bazı kaynaklar onun halvalanan bir kaza doğan saldırdığı sırada, bazarları ise bir geyik veya canavar (domuz) avı peşinde koşarken yere kapaklanan atının altında kalıp öldüğünü belirtir. Bu hadisenin Anadolu'da Biga dolayında olduğunu yazanlar da vardır. Fakat bu Bolayır-Gelibolu arasındaki Biga adlı bir yerle olan karıştırmadan kaynaklanır. Ayrıca bazı araştırmacılar bu hadisenin Bizanslılar'la yapılan bir savaş sırasında meydana geldiği ihtimalini öne sürer (Beldiceanu-Steinherr, XXIII [2005-2006], s. 114-115). Bazı Batı kaynaklarında ise onun bir suikasta kurban gittiğine dair zayıf bir rivayet vardır. Ölüm tarihi 758 (1357), 759 ve 760 (1359) diye verilir. Aralık 1358'de Gelibolu'dan geçen gemilere anlaşma uyarınca müdahale etmemesine dair babasının bir uyarı mektubundan, ayrıca babası tarafından onun adına düzenlenen Şaban 761 (Haziran 1360) tarihli bir vakfiyeden hareketle vefat tarihinin 1359 olması düşünülebilirse de genel olarak 1357 sonbaharında öldüğü bilgisi kabul görmüştür. Vefatını haber alan Orhan Bey'in çok üzüldüğü, hemen Bolayır'a gelerek oğlunu burada defnettirdiği belirtilir (Beldiceanu buna ihtimal vermez ve sembolik bir anlam yükleme gayretine bağlar: a.g.e., XXIII [2005-2006], s. 115).

Bizans kaynaklarında Orhan Bey'in vârisi, devletin fiilen bütün işlerinden sorumlu yöneticisi şeklinde görülen Süleyman Paşa'nın babasının yaşlılığı sebebiyle iktidarın sahibi olduğu ve daima batıya yöneldiği bildirilir. Osmanlı kaynaklarında şecarat ve sehavet sahibi, gazâ lideri vasfıyla övülür. Onun vefatı sırasında Rumeli kesiminde Osmanlı sınırları batıda Keşan ile İpsala arasında Yayladağı'ndan Malkara ile Hayrabolu'yu ayıran dağlık bölgeden geçiyor, Marmara sahillerindeki Tekirdağ kasabası güneyinde Bakacak tepesi ve Hora'ya uzanıyordu. Ferecik de onun tarafından ölümüne yakın bir tarihte ele geçirilmiş, Osmanlı akınları Dimetoka'ya uzan-

mıştı. Bazı Osmanlı kaynaklarında, sınır boylarındaki Rumeli gazilerince Gazi Umur Bey ile birlikte büyük bir askerî ve mânevî önder olarak kabul edildiği, hâtırasının menkıbelerle yaşatıldığı belirtilir (Oruç Bey'e göre, "Gaziler nezdinde Süleyman ve Umur velâyet sahibidir", *Oruç Beğ Tarihi*, s. 21). Hatta Enverî ve Oruç Bey bir anakronizm yaparak Süleyman Paşa ile Umur Bey'in Bolayır'da buluştuklarını, Umur Bey'in ona artık bir daha Anadolu'ya gitmeyip burada kalmasını tembihlediğini yazar. Bir rivayete göre Süleyman Paşa ölümü halinde Bolayır'a gömülmeyi vasiyet etmiş, bu sayede gazilerin burada tutunacağını düşünmüştür (*Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, s. 20). Süleyman Paşa'nın adı bilinen oğullarından Melik Nâsir denizde boğulup ölmüş, İsmâil ile İshak ise babalarının vefatından sonra uç kesiminde akın faaliyetlerini sürdürmüştür. İki kızından biri Candaroğlu II. Süleyman Bey ile evli Sultan Hatun (Sinop'taki mezar kitâbesi: Ramazan 797 / Haziran 1395), diğeri ise Akşehir'de vefat eden Efendizâde Hatun'dur (Zilkade 799 / Ağustos 1397).

Süleyman Paşa'ya ait zengin vakıfların mevcudiyeti tahrir kayıtlarından anlaşılmaktadır. Özellikle Bursa, İznik ve Gelibolu'da hayratı mevcuttur. İznik'te bir mescid ve medrese, Bursa'da bir mescid, Bolayır'da bir cami ve imaret yaptırmış (bk. SÜLEYMAN PAŞA CAMİİ VE TÜRBESİ), bunlara zengin vakıflar tahsis etmiştir. Ayrıca Gelibolu'da ve Bolayır'da bir saray inşa ettirdiğine dair kayıtlar vardır. Gelibolu'da ona nisbet edilen Sultan Camii veya Eski-cami 1385 tarihli kitâbesine göre Çandarlı Kara Halil Hayreddin Paşa tarafından yaptırılmıştır. Fethinden sonra Ferecik'te de bir büyük manastırı camiye çevirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

*Ionnīs Cantacuzeni eximperatoris Historiarum Libri IV (Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae içinde, ed. L. Schopen), Bonn 1832, XX/III, s. 32, 111, 248, 276-278, 288-289, 320-323; Nicephori Gregorae Byzantina Historia (a.e. içinde, ed. I. Bekker), Bonn 1855, III, 171, 203, 224; Ahmedis History of the Ottoman Dynasty (ed. Kemal Silay, JTS içinde), XVI (1992), s. 148-149; Fatih Devri Kaynaklarından Düsturnâme-i Enverî: Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466) (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2003, s. 23-27; Aşıkpaşazâde, Tarih (Atsız), s. 122-126; Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (nşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat), İstanbul 1992, s. 17-21; Neşri, Cihannûmâ (Unat), I, 171-187; Oruç Beğ Tarihi: Giriş, Metin, Kronoloji, Dizin, Tıpkıbasım (haz. Necdet Öztürk), İstanbul 2007, s. 16-22; Halil İnalık, "Edirne'nin Fethi 1361", *Edirne: Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 138, 140-143; a.m.f., "Orhan", *DİA*, XXXIII, 379; N. Oikonomides, "From Soldiers of Fortune to Gazi Warriors: The Tyzmpa Affair", *Studies in Ottoman History in Honour of Professor V. L. Ménage* (ed. C. Heywood – C. Imber), İstanbul 1994, s. 239-247; D. M. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları: 1261-1453* (trc. Bilge Umar), İstanbul 1999, s. 217, 234, 244, 255, 258-259; N. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (trc. Nilüfer Epçeli), İstanbul 2005, I, 188, 193-198; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Gazi Orhan Bey Vakfiyesi", *TTK Belleten*, V/9 (1941), s. 281-283; a.m.f., "Orhan Gazi'nin Vefat Eden Oğlu Süleyman Paşa İçin Tertip Ettirdiği Vakfiyenin Aslı", a.e., XXVII/107 (1963), s. 437; Necdet Öztürk, "Ferecik'in Süleyman Paşa Tarafından Fethine Dair", *MÜTAD*, IV (1989), s. 135-145; I. Beldiceanu-Steinherr, "Le destin des fils d'Orhan", *AO*, XXIII (2005-2006), s. 105-130; M. C. Şehabeddin Tekindağ, "Süleyman Paşa", *İA*, XI, 190-194; C. Imber, "Süleyman Paşa", *Eİ²* (İng.), IX, 843-844; Feridun Emecen, "Nilüfer Hatun", *DİA*, XXXIII, 124.*

FERİDUN EMECEN

SÜLEYMAN PAŞA, Candaroğlu

(ö. 741/1341 [?])

Kastamonu ve Sinop civarında
Şemseddin Candar Bey
tarafından kurulan beyliğin
ilk hükümdarı

(bk. CANDAROĞULLARI).

SÜLEYMAN PAŞA, Hadım

(ö. 954/1547)

Osmanlı sadrazamı.

Ak hadım ağalarından olduğu için "Hadım" veya "Tavâşi" lakaplarıyla anılır. Milliyeti hakkında açık bilgi bulunmamakla birlikte Macar kökenli olduğu rivayet edilir (Jorga, III, 26). Vefatında seksen yaşlarında bulunduğu göz önüne alınırsa 1470'lerde doğduğu söylenebilir. Hayatının ilk yılları hakkında çok az bilgi vardır. Sarayda harem hizmetine alındı ve Yavuz Sultan Selim'in son zamanlarında hazinedarbaşılığa yükseldi. 929'da (1523) Kaptanıderyâ Lutfi Paşa'nın Karaman beylerbeyliğine tayini üzerine hazinedarbaşılıktan kaptanıderyâliğe (Bostan Çelebi, vr. 60^b), Safer 931'de (Aralık 1524) Şam beylerbeyliğine getirildi (İbn Tolun, s. 258). Kaptanıderyâlıktan sonra başka bir görevde bulunup ardından Şam beylerbeyi mi olduğu veya kaptanlıktan doğrudan Şam beylerbeyliğine tayin mi edildiği hususu açık değildir. Sadrazam Makbul İbrâhim Paşa Mısır'da karışıklığı sona erdirip düzeni sağladıktan sonra buradan ayrılmadan önce Defterdar İskender Çelebi'nin tavsiyesiyle onu Şaban 931'de (Mayıs-Haziran 1525) Mısır beylerbeyliğine tayin ettirdi (Bostan Çelebi, vr. 72^a). Hadım Süleyman Paşa asıl idareciliği